

Valtioneuvostolle,
kirjaamo@vnk.fi
lausuntopalvelu.fi

Asia : Saamelaiskäräjälain uudistamista koskeva lausunto

Saamelaisten alkuperäiskansa-aseman lainsäädännöllinen ja viranomaishallinnollinen nykytila:

Saamelaisiin alkuperäiskansana kohdistuvan lainsäädännön ja viranomaishallinnon kehittämisprosesseissa otetaan saamelaiset huomioon kuulemalla muodollisia asiantuntijoita toimissa, joiden objekteina olemme me, ruoan hankkimisemme ja asumisemme perinteisellä asuinalueellamme. Käsitksemme valtaväestön harjoittamasta lainsäädännöllisestä ja viranomaishallinnollisesta saamelaisen alkuperäiskansavähemmistön kohtelusta perustuu omakohtaiseen kokemukseen eikä tieteelliseen tai muuhun teoreettiseen ja muista autoritaarisista valtasuhteista riippuvaan tarkoitushakuiseen kuvailemiseen.

Saamelaisten todellista kohtelua koskevan tiedon saattamiseksi kansalaisten oikeuksista päättävien viranomaisten tiedoksi olemme pyytäneet valtioneuvostoa myöntämään sukuseurallemme, Bihtožat ry., lausunnon antajan aseman saamelaisia koskevissa asioissa. Valtioneuvosto ei ole kuitenkaan lausunnon antajan asemaa meille myöntänyt, vaikka sukuseura edustaa lainsäädännön ja viranomaishallinnon kohteena olevia ihmisiä eikä mitään valtaväestön kansalais- tai hallintojärjestelmään mukauttamaa tai assosioimaa organisaatiota.

Konkreettisenä esimerkkinä Suomen viranomaishallinnon pyrkimyksestä eliminoida saamelaiset perinteisen asuinalueensa käyttöön oikeutettuina subjekteina on isojakoon liittyvän vesirajankäynnin toteuttaminen saamelaisten kotiseutualueella. Vesirajankäynnin yhteydessä v. 1976 eduskunta tunnusti kalastusoikeuden kolmen pohjoisen kunnan alueella saamelaiselle vähemmistölle kuuluvaksi oikeudeksi, siis alkuperäiskansaoikeuden luontoisena oikeutena. Niinpä tuolloisen eduskunnan ja oikeuskansleri Risto Leskisen mukaan kalastusoikeuden alkuperäiskansaoikeuden luontoisuuden perusteella Tenojokeen ei voinut saada kalastusoikeutta ostamalla maata Tenon vesistön alueelta. Siis kalastusoikeutta ei voinut saada Tenojokeen kiinteistöoikeudellisella perusteella, vaan ainoastaan perinteisen asumisen ja sen nojalla saadun perinnön perusteella.

Viranomaishallinto tätä alkuperäiskansaoikeuden luontoista kalastusoikeutta ei kuitenkaan ottanut huomioon millään tavalla, vaan toimitti isojakolain 1925 (18 §) tarkoittaman vesirajankäynnin “vanhan lainsäädännön mukaisesti”, todellisuudessa kuitenkin rikkomalla vanhaa lainsäädäntöä, vesilakia 1961 ja lakia välirajasta vedessä 1902. Tenojoen kalastussopimuksissa aina vuoteen 2017 asti kiinteistöjärjestelmän uudistamisen myötä tätä perinteiseen asumiseen perustuvaa elannon hankkimisen oikeutta ei kumottu, eikä sitä kumottu rekisteröitäessä kalastustiloista mukautetut uudistilat isojakotilajärjestelmään. Niinpä Tenojoen kalastussopimuksessa ja -säännössä v. 1989 kalastusoikeus oli säädetty perustumaan edelleen perinteiseen asumiseen ja siihen perustuvaan perintöön.

Kiinteistönmuodostuslain v. 1995 ja kalastuslain 2002 säännökset kuitenkin saatettiin koskemaan myös saamelaisten perinteistä asuinaluetta ottamatta huomioon saamelaisten kalastustilakiinteistöjä koskevaa elannon hankkimisen oikeutta kiinteistöoikeudellisena perusteena (kiinteistön muodostamisen peruste elannon hankkiminen kalastamalla vrt. porotilojen ja luontaistilojen kiinteistöoikeudellinen asema) ja omistussuhteita ajalta ennen Suomen itsenäistymistä. Mainitusta lainsäädännöstä seurasi, että eduskunnan v. 1976 tunnustama vähemmistön subjektiivinen kalastusoikeus tulkittiin viranomaishallinnon taholta muodolliseksi kiinteistön omistukseen perustuvaksi oikeudeksi. Niinpä Suomen puolisten Tenojoen saamelaisten Tenojokisopimuksella 1989 tunnustettua oikeusasemaa heikennettiin kansallisen lainsäädännön verukkeella Tenojokisopimuksessa 2017.

Saamelaisten perheiden ja sukuyhteisöjen jakamattoman, perintöön perustuvan kalastusoikeuden jakaminen talojen osakaslukujen mukaisesti johti siihen, että vapaa-ajan viettoon tai sijoitustarkoitukseen ostettuun maahan tai joutomaahan luettiin kiinteistönmuodostuslain 1995 perusteella kuuluvaksi osa saamelaisten asumiseen perustuvasta perinteisestä kalastusoikeudesta eli alkuperäiskansaoikeudesta.

Saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien jakaminen kansallisella lainsäädännöllä muodollisesti kiinteistön osuusluvuiksi ja siirtäminen sen varjolla valtaväestölle kaupallisesti ei ole ihmisoikeuksien, ei alkuperäiskansasopimuksen, eikä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen mukaista.

Mainitulla saamelaisten elannon hankkimisen oikeudet eliminoivalla lainsäädännöllä saamelaisten alkuperäiskansaoikeuden luontoiset kalastusoikeudet on muutettu kenen tahansa tontin- tai maanostajan oikeudeksi, mikä on johtanut viranomaishallinnon manipuloimaan väärinkäyttöön. Irvokkaimpana lainsäädännöllä manipuloitu saamelaisten ruoan hankkimisen oikeuden hyväksikäyttö näyttäytyy Tenojoen korvauslakia 1991 sovellettaessa. Saamelaisille pato- ja verkkopyytäjille tarkoitettut korvaukset Tenojoen kalastussäännöillä 1972-1989 aiheutetuista pyyntirajoitusmenetyksistä korvataan yhtäläisesti tontteja ja maapalstoja ostaneille suomalaisille, vaikka he eivät ole koskaan edes harjoittaneet tätä perinteiseen asumiseen perustuvaa saamelaisten elannon hankkimisen kulttuuriin kuuluvaa kalastamisen tapaa. Eihän valtaväestöön kuuluvilla tontinostajilla ollut edes oikeutta pato- ja verkkopyyntiin Tenosopimuksen 1989 määräysten mukaan. Eikähän Suomen kiinteistölainsäädännöllä voida Tenojoki-sopimuksen määräyksiä ylittää.

Ihmisoikeusrikkoksenakin voidaan pitää sitä, että soveltamalla korvaamiseen

lunastuslakia riistetään saamelaisten asumiseen perustuva elannon hankkimisen alkuperäiskansaoikeus maksamalla riistosta korvausta valtaväestölle.

Saamelaiskäräjälain uudistamisen premisseistä:

Vireillä olevan saamelaiskäräjälain uudistamisessa tulee mielestäni ryhtyä kokonaisvaltaiseen uudistamiseen. Sitä edellyttää Euroopan parlamentin 4.7.2017 päätöslauselmakin, jonka mukaan *EU:n jäsenvaltioiden tulee ratifioida ILO:n alkuperäiskansasopimus nro 169 täysimääräisenä*. Saamelaisten oikeusasema on Suomessa alkuperäiskansaoikeuksien suhteen heikko, mikä johtuu siitä, että saamelaisten subjektiivisia ihmisoikeuksia ei ole otettu huomioon muuten kuin muodollisesti valtaväestön säännöstyksenä kieltä ja kulttuuria koskevana itsehallintona.

Saamelaisten subjektiivisen oikeudellisen aseman ja alkuperäiskansa-aseman eliminoimisella on Suomessa niin pitkä historia, että epäoikeudenmukaista kohtelua pidetään valtaväestön taholta ja alistettujenkin taholta normaalina käytäntönä.

Ilmeisen tarkoitushakuisen saamelaismääritelmäriidan ylläpitämisen varjolla subjektiivisten oikeuksien olemassaolosta on vaiettu. Suomen lainsäädäntö, joka koskee vain yhdenvertaisia kansalaisoikeuksia, on ristiriidassa kansainvälisen alkuperäiskansasopimuksen kanssa ja vaatii siksi kokonaisvaltaista uudistamista tai erillislainsäädäntöä alkuperäiskansaoikeuksien osalta. Saamelaisten oikeusasemaa jäytävät mm.

- 1) Alkuperäiskansaoikeuksien määrittelemättömyys lainsäädännössä
- 2) Elinolosuhteiden heikentäminen perinteisellä asuinalueella
- 3) Elannon hankkimisen oikeuksien eliminoiminen perinteisellä asuinalueella
- 4) Oikeuksien eliminoiminen sukupolvien yli kestäväillä viranomaistoimituksilla
- 5) Saamelaisten maa-oikeuksien eliminoiminen kaupallistamalla
- 6) Riitojen kylväminen saamelaisten keskuuteen viranomaishallinnollisilla toimilla
- 7) Saamelaisten alkuperäiskansa-aseman epäaito tunnustaminen lainsäädännössä

Suomen perustuslaissa saamelaisten alkuperäiskansa-asema on tunnustettu epäsuorasti ilmauksella ”saamelaisilla alkuperäiskansana”, mikä loukkaa syvästi saamelaisten oikeudentuntoa ja vahvistaa epäilystämme siitä, että Suomen valtiolla ja valtaväestöllä ei ole aitoa halua tunnustaa alkuperäiskansa-asemaamme sitovalla tavalla. Tähän viittaavat myös lukuisat epäviralliset kirjoitukset ja ns. tutkimukset, joissa kansainvälisesti tunnustettua alkuperäiskansa-asemaamme kritisoidaan, ja joissa suomalaisia, kveenejä jne pidetään yhtä lailla Suomen ja Skandinavian alkuperäiskansana.

Kun on historiallisen tutkimustiedon kannalta selvää, että ”suomalainen” juontuu ”itämerensuomalaisille” (láddelaš, láttiläinen) saamelaisten antamasta nimestä ”suomalaš” (murteellinen) ja kveenien olemassaolo Vienanmeren eteläpuolen ns. bjarmien (byarmia, kylien maa) saatua turvapaikan Norjan kuninkaalta, niin harhaan johtavat kirjoitukset näyttävät olevan tahallisia. Siitä syystä valtioneuvoston tulee mielestäni osoittaa aitoa halua ratkaista meidän alkuperäiskansaoikeutemme asiallisesti ja sitovalla tavalla sallimatta syrjintää harjoittaneiden

hallintoviranomaisten toimitusten ja yleisen kielenkäytön anomalioiden vaikuttaa väestöpoliittisiin ratkaisuihin saamelaisia syrjivällä tavalla.

Saamelaisten perinteinen asuminen saamelaisten kotiseutualueella on perustunut pelkästään nopeasti uusiutuvien luonnonvarojen käyttöön. Vasta toisen maailmansodan jälkeen, siis noin 70 vuotta sitten, on varsinaisesti alkanut kestokulutushyödykkeiden, koneiden ja laitteiden aikakausi, johtuen maanteiden ja tietoliikenneyhteyksien rakentamisesta saamelaisten kotiseutualueelle.

Menneisyyteen ei voida palata, mutta lainsäädännöllä voidaan turvata perinteiseen asumiseen perustuva oikeus elää "luonnon ehdoilla", ei ainoastaan valtaväestön manipuloiman lainsäädännön mukaisia poro- ja luontaiselinkeinoja harjoittaville, vaan myös saamelaisten etnokulttuurisesti oikeutetulle perinteiseen asumiseen perustuvalla kalastustilakulttuurille. Saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten elannon (ruoan) hankkimista kalastamalla ja metsästämillä säännellään Suomen valtion taholta samalla tavalla kuin valtaväestön kaupallista huvitteluperusteista metsästämistä ja kalastamista.

Elannon hankkimista saamelaisten kotiseutualueella on harjoitettu metsästämillä, kalastamalla, kotitarveporonhoitoa harjoittamalla ja luonnonantimia keräämillä. Suuri osa saamelaisista elää mentaalisesti yhä tuota luonnon kanssa tasapainoista elämää. Lainsäädäntö ei kuitenkaan tällaista elämäntapaa tue, vaan "kaikki ovat yhdenvertaisia lain edessä"-periaate on laadittu koskemaan saamelaisten kotiseutualuetta yksinomaan valtaväestön ehdoilla asettaen saamelaiset odaalin historiallisen maankäytön suhteen samanarvoiseen asemaan suomalaisten kaupallisen huvitteluun perustuvan luonnonvarojen käytön suhteen.

Valtaväestön lainsäädännöllä manipuloima luontaiselinkeinoihin ja porotalouteen perustuva kiinteistöoikeudellinen rakenne ei vastaa perinteiseen asumiseen perustuvaa elämäntapaa, jonka harjoittaminen on lainsäädännöllisellä oikeusaseman heikentämisellä saatettu lähes mahdottomaksi. Saamelaisen oikeutta elää luonnosta perinteisellä asuinalueellaan sen mukaan kuin saamelaiset ovat eläneet vuosisatojen ajan, ei tule lainsäädännöllä eliminoida niin kuin valitettavasti on valtaväestön taholta pyritty tekemään, vaan lainsäädännöllä ja oikeusjärjestyksellä tulee turvata mahdollisuus säilyttää kiinteistöoikeudellinen rakenne, jolla on turvattu saamelaisten oikeus käyttää yksityiseen tilajärjestelmään kuuluvia omistusluontoisia maa- ja vesialueita sekä lapinkylien asukkaiden muut poissulkevassa käytössä olevia alueita alkuperäiskansaoikeuksina.

Saamelaiset muodostavat valtaväestöön verrattuna hyvin pienen vähemmistön. Valtaväestön poliittinen ilmapiiri on varsin selvästi tukenut pelkästään saamelaisten sulauttamista ja saamelaisten subjektiivisten oikeuksien eliminoimista sillä verukkeella, että "kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä". Ihmisoikeudellinen ristiriita paljastuu tarkasteltaessa saamelaisten elannon hankkimiseen tarkoitettun maaomaisuuden siirtymistä huvitarkoitukseen tarkoitetuksi valtaväestön maaomaisuudeksi. Niinpä yhdenvertaisuus lain edessä paljastuu hyväksikäytöksi, jota YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus pitää sopimattomana valtaväestön toimintana.

Niin kuin tästä lausunnostani voi päätellä, niin "kansalaisten yhdenvertaisuuteen

vetoava” suomalainen valtaväestö ei ole vielä tiedostanut lainsäädäntöä eikä viranomaishallinnollisia toimituksia saamelaisten ihmisoikeuksia loukkaavina. On ymmärrettävää, että epäoikeudenmukaisuuden voi tiedostaa vain se, joka joutuu sellaisen toiminnan kohteeksi. Organisaatiot eivät tiedosta, vaan ihmiset tiedostavat ja sen takia saamelaisia koskevat lausunnot tulee pyytää saamelaisilta, eikä ns. asiantuntijaorganisaatioilta ja -henkilöiltä.

Spárasulnjárga 23.7.2017

Arvi Hagelin
Bihtožat ry.-sukuseuran jäsen

Osoite: Tenontie 3882, 99980 Utsjoki

Tiedoksi: Valtioneuvoston jäsenet
Kansanedustajat, ...@eduskunta.fi
Ihmisoikeusliitto, kaari.mattila@ihmisoikeusliitto.fi
Saamelaiskäräjät, tiina.sanila-aikio@samediggi.fi
Oikeusministeriö, kirjaamo@om.fi
pekka.hallberg@om.fi
paula.lehtomaki@vnk.fi
anni-kristiina.juuso@om.fi
teivo.teivainen@helsinki.fi